

**PRACOWNIA ARCHITEKTURY „ARX”**

**90-430 Łódź, ul. Piotrkowska 115/119**

**ZAMEK KAZIMIERZA WIELKIEGO**

**W INOWŁODZU**

**KONCEPCJA ADAPTACJI**

**I CZĘŚCIOWEJ REKONSTRUKCJI RUIN ZAMKU**

**Inwestor:**                    **Urząd Gminy Inowłódz**  
**ul. Spalska 2, 97-215 Inowłódz**

**Autorzy koncepcji:**

**prof. PŁ dr inż. arch. Henryk Jaworowski**

**upr. arch. 873/57**

**dr Jerzy Augustyniak**

**mgr inż. arch. Tomasz Jaworowski**



**Łódź 2006 r.**

**Koncepcja stanowi opracowanie autorskie i podlega ochronie prawnej**

## SPIS TREŚCI OPRACOWANIA

### I. OPIS TECHNICZNY KONCEPCJI

1. PRZEDMIOT I ZAKRES OPRACOWANIA
2. PODSTAWY OPRACOWANIA
3. USYTUOWANIE I STAN ISTNIEJĄCY OBIEKTU
4. PRZEZNACZENIE OBIEKTU
5. ANALIZA UWARUNKOWAŃ ADAPTACYJNYCH
6. PRZYJĘTE ZAŁOŻENIA ARCHITEKTONICZNO-KONSERWATORSKIE
7. KONCEPCJA ZAGOSPODAROWANIA TERENU
8. OGÓLNA CHARAKTERYSTYKA PROJEKTOWANYCH ROZWIĄZAŃ FUNKCJONALNO-PRZESTRZENNYCH
9. ZESTAWIENIE ELEMENTÓW PROGRAMU UŻYTKOWEGO
10. OGÓLNA CHARAKTERYSTYKA ZAMIERZONYCH ROZWIĄZAŃ TECHNICZNYCH
11. POSTULOWANY ZAKRES PRAC BADAWCZYCH
12. UWAGI OGÓLNE

#### Załączniki

### II. DOKUMENTACJA FOTOGRAFICZNA (wybór)

### III. OPRACOWANIE GRAFICZNE KONCEPCJI

Rys. Nr 1.	KONCEPCJA ZAGOSPODAROWANIA TERENU	1:500
Rys. Nr 2.	RZUT PRZYZIEMIA	1:100
Rys. Nr 3.	RZUT WYSOKIEGO PARTERU	1:100
Rys. Nr 4.	RZUT NA POZIOMIE + 6 m	1:100
Rys. Nr 5.	RZUT TARASU WIEŻY	1:100
Rys. Nr 6.	PRZEKRÓJ A-A	1:100
Rys. Nr 7.	PRZEKRÓJ B-B	1:100
Rys. Nr 8.	PRZEKRÓJ C-C	1:100
Rys. Nr 9.	PRZEKRÓJ D-D	1:100
Rys. Nr 10.	PRZEKRÓJ E-E	1:100
Rys. Nr 11.	PRZEKRÓJ F-F	1:100
Rys. Nr 12.	ELEWACJA POŁUDNIOWA	1:100
Rys. Nr 13.	ELEWACJA WSCHODNIA	1:100
Rys. Nr 14.	ELEWACJA PÓLNOČNA	1:100
Rys. Nr 15.	ELEWACJA ZACHODNIA	1:100

## I. OPIS TECHNICZNY KONCEPCJI

### 1. PRZEDMIOT I ZAKRES OPRACOWANIA

Przedmiotem opracowania jest dawny zamek Kazimierza Wielkiego w Inowłodzu. Okazałe ruiny zamku odsłonięte zostały spod zwalów gruzu i ziemi w wyniku badań archeologiczno-architektonicznych przeprowadzonych przez dr. Jerzego Augustyniaka w latach 1977-1985 w oparciu o zlecenie Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Piotrkowie Tryb.

Zamek ten zbudowany drugiej połowie XIV wieku podlegał znacznym przebudowom na przełomie XIV i XV w., w wieku XVI oraz w połowie wieku XVII. Zniszczony przez wojska szwedzkie w latach 1655-1657 pozostawał następnie ruinie, ulegając postępującej destrukcji, a od końca XIX w. - również sukcesywnym rozbiórkom.

Zamek wpisany jest do rejestru zabytków (znak K1. IV-680/629/67).

Ochronie podlegają ruiny zamku wraz z podziemnymi warstwami kulturowymi.

Zakres opracowania obejmuje koncepcyjną fazę dokumentacji architektoniczno-budowlanej, której celem jest konserwacja i utwalenie ruin zamku oraz częściowa rekonstrukcja wybranych elementów dawnej struktury związana z adaptacją części możliwych do pozyskania pomieszczeń dla potrzeb turystyki i gminnego ośrodka kultury.

Zakres opracowania obejmuje również koncepcję zagospodarowania terenu w bezpośrednim otoczeniu zamku.

Przestrzenny zakres opracowania obejmuje obszar ruin zamku w granicach murów obwodowych oraz otaczający teren dawnych fos na działce nr ewid. 1101/1, 1102/1, 1103/1, 1104/1, 1105/1, 1100/2, 1324 przy ul. Zamkowej.

Opracowanie stanowi jeden z początkowych elementów zadania:

„Przygotowanie dokumentacji projektowo-kosztorysowej dotyczącej rozbudowy, adaptacji i częściowej rekonstrukcji ruin zamku obronnego Kazimierza Wielkiego w Inowłodzu”.

Problematyka merytoryczna koncepcji obejmuje:

- rozpoznanie stanu zachowania obiektu
- sporządzenie fotograficznej dokumentacji charakterystycznych elementów ruin
- analizę materiałów z badań archeologiczno-architektonicznych pod kątem możliwości odczytania w oparciu o zachowane relikty dawnych form architektonicznych i gabarytów poszczególnych otworów i wnętrz w pomieszczeniach zamkowych
- analizę uwarunkowań konserwatorskich i strukturalno-przestrzennych

- dostosowanie programu użytkowego określonego ramowo przez Inwestora do warunków przestrzennych i powierzchniowych w ruinach zamku
- przeanalizowanie związków i relacji funkcjonalnych poszczególnych elementów programu
- przeanalizowanie warunków rozmieszczenia programu we wnętrzach możliwych do pozyskania w ramach konserwacji i adaptacji ruin oraz częściowej rekonstrukcji wybranych elementów dawnej struktury
- opracowanie zoptymalizowanej propozycji sprecyzowania programu użytkowego w dostosowaniu do możliwości pomieszczenia go w aranżowanych formach przestrzennych trwałej ruiny zamku i rozmieszczenia elementów programu w adaptowanych oraz częściowo rekonstruowanych gabarytach wnętrz
- opracowanie graficzne programowo-przestrzennej koncepcji ukształtowania, aranżacji i adaptacji ruin zamku
- opracowanie koncepcji zagospodarowania terenu z uwzględnieniem potrzeby wyeksponowania dawnego układu fos oraz zapewnienia dogodnych warunków ekspozycji ruin, a także dogodnych dojeżdż i dojazdów.

W toku opracowania koncepcji przeprowadzone zostały ponadto konsultacje specjalistyczne

- w zakresie problematyki konserwatorskiej
- w zakresie przekształceń wzmocnień i zabezpieczeń konstrukcyjnych oraz projektowanych struktur ścian i stropów
- w zakresie wyposażenia w instalacje techniczne i rozprowadzenie systemów instalacyjnych
- w zakresie bezpieczeństwa pożarowego
- w zakresie wymogów sanitarno-epidemiologicznych
- w zakresie BHP.

W zakresie problematyki konserwatorskiej uwzględniono w szczególności wskazania i zalecenia władz konserwatorskich reprezentowanych przez Delegaturę w Piotrkowie Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Łodzi.

## 2. PODSTAWY OPRACOWANIA

Formalne podstawy opracowania koncepcji stanowią:

- Umowa z dn. 10 stycznia 2006 r. z Urzędem Gminy w Inowłodzu
- Decyzja o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego wydana przez Wójta Gminy Inowłodz w dn. 14.02.2006 r., znak 7331/1/06.
- Ramowy program użytkowy adaptacji zamku określony przez Urząd Gminy.

Jako merytoryczne podstawy opracowania wykorzystano w szczególności następujące materiały i dokumentacje techniczne:

### Podstawowe pozycje bibliograficzne

1. Jerzy Augustyniak, Zamek w Inowłodzu, Łódź 1992.
2. Jerzy Augustyniak, Dzieje zamku w Inowłodzu, Łódź 1985.
3. Problemy badawcze średniowiecznego Inowłodza, Materiały z konferencji w dn. 2-3 maja 1980 r., Łódź 1984.
4. Leszek Kajzer, Zamki i dwory obronne w Polsce centralnej, Warszawa 2004.
5. Leszek Kajzer, Stanisław Kołodziejcki, Jan Salm, Leksykon zamków w Polsce, Warszawa 2001.
6. Bohdan Guerquin, Zamki w Polsce, Warszawa 1974.
7. Jarosław Widawski, Miejskie mury obronne w państwie polskim do początku XV wieku, Warszawa 1973.
8. Janusz Bogdanowski, Architektura obronna w krajobrazie Polski, Warszawa-Kraków 1996.
9. Edmund Małachowicz, Ochrona środowiska kulturowego, t. I, II, Wrocław 1988.
10. Karl Heinz Clasen, Die Burgrufen, Königsberg 1927.

### Opracowania niepublikowane

1. Władysław Baliński, Środowisko geograficzne Inowłodza, Łódź 1977.
2. Jolanta Kolasa, Identyfikacja materiałów kamiennych użytych do budowy zamku w Inowłodzu, Łódź 1983.
3. Ryszard Peła, Jan Szulc, Badanie wytrzymałości murów obiektów zabytkowych w Inowłodzu, Łódź 1982.
4. Tadeusz Przedecki, Stefan Sztromajer, Zofia Sztromajer, Badania dotyczące warunków posadowienia i rekonstrukcji ruin zabytkowego zamku w Inowłodzu oraz renowacji dawnej fosy, Łódź 1988.

5. Piotr Janiszewski, Maciej Kędracki, Rozpoznanie warunków gruntowo-wodnych w rejonie kasztelu w Inowłodzu, Łódź 2005.
6. Jan Kozicki, Ekspertyza dotycząca stanu technicznego murów zamku w Inowłodzu, Łódź 2006.

#### **Dokumentacje techniczne dotyczące zamku w Inowłodzu**

1. Inwentaryzacja architektoniczna ruin zamku opracowana przez studentów Politechniki Warszawskiej pod kier. Jarosława Widawskiego i Michała Smoktunowicza w 1986 r.
2. Plan zagospodarowania terenu wokół zamku opracowany przez Adama Rosińskiego i Jerzego Augustyniaka w 1981 r.
3. Koncepcja ukształtowania, adaptacji, aranżacji i konserwacji ruin zamku opracowana przez Henryka Jaworowskiego z zespołem w 1989 r.
4. Mapa sytuacyjno-wysokościowa w skali 1:500 do celów projektowych opracowana w 2005 r. przez geodetę Marka Kociubińskiego.

#### **Materiały porównawcze (wybór)**

1. Zamki środkowopolskie, część I, Besiekiery, Lutomiersk, „Dom Stary” w Łęczycy, Praca zbiorowa pod redakcją Tadeusza Poklewskiego, Łódź 1977.
2. Zamki środkowopolskie, część II, Bolesławiec nad Prosną, Praca zbiorowa pod redakcją Tadeusza Poklewskiego, Łódź 1982.
3. Bondan Guerquin, Zamek w Drzewicy. Teka konserwatorska 1, 1952.
4. Teresa Małkowska-Holcerowa, Lipowiec, dawny zamek biskupów krakowskich, Warszawa 1988.
5. Czesław Sikorski, Zamek w pałuckiej Wenecji, Bydgoszcz 1986.
6. Liliana Kranz, Zamek w Uniejowie, Warszawa-Poznań 1980.
7. Z dziejów Ujazdu, Praca zbiorowa pod redakcją Leszka Kajzera, Łódź-Ujazd 2005.
8. Henryk Jaworowski, Badania architektoniczne zamku w Łęczycy, Łódź 1967 (maszynopis).
9. Henryk Jaworowski, Tadeusz Poklewski, Jerzy Samujłło, Dokumentacja naukowo-techniczna zabezpieczenia relikwów węzła bramnego oraz północnego odcinka murów na zamku w Bolesławcu, Łódź 1978 (maszynopis).

Jako zasadnicze źródło informacji o rozpoznanych formach architektury zamku, etapach ich przekształceń, charakterze wyposażenia wnętrza oraz sposobie użytkowania poszczególnych pomieszczeń wykorzystano obszerną dokumentację z badań archeologiczno-architektonicznych przeprowadzonych w latach 1977-1985. W szczególności wykorzystano znaczny zasób informacji zebranych w treści książki (J. Augustyniak, Zamek w Inowłodzu, 1992) zawierającej szczegółowy opis wyników badań oraz ich podsumowanie i syntezę.

Prócz materiałów z badań archeologiczno-architektonicznych jako przestrzenną podstawę opracowania koncepcji wykorzystano inwentaryzację architektoniczną opracowaną pod kierunkiem J. Wiśniewskiego, uwzględniając przy tym jej aktualizację dokonaną w 1989 r. w związku z opracowaną w tym czasie koncepcją konserwacji ruin.

Wspomniana inwentaryzacja wymagała aktualizacji w związku ze zmianami zaistniałymi w wyniku późniejszych etapów badań oraz prac zabezpieczających. Dotyczy to zwłaszcza murów obwodowych zamku. Stan zachowania murów uległ ponadto dostrzegalnym zmianom po 1989 r. Dotyczą one głównie ubytków na niektórych fragmentach korony murów. Zmiany te rejestruje dokumentacja fotograficzna charakterystycznych elementów ruin sporządzona przez autorów obecnej koncepcji w 2005 r. stanowiąca również istotny materiał informacyjny dla opracowania koncepcji.

W toku opracowania aktualnej koncepcji utrwalenia, konserwacji, adaptacji i częściowej rekonstrukcji elementów dawnej architektury zamku wykorzystano istotną część spostrzeżeń i przemyśleń dokonanych w czasie opracowania przez autorów niniejszej dokumentacji wcześniejszej koncepcji konserwacji ruin przewidującej jedynie minimalny program adaptacji przestrzeni zamku dla potrzeb sezonowej turystyki.

Zwiększony program adaptacji przestrzeni zamkowej dla potrzeb turystyki i gminnego ośrodka kultury wpłynął przy tym na potrzebę relatywnego zwiększenia zakresu zamierzonych rekonstrukcji przy zachowaniu form trwałej ruiny.

Merytoryczną podstawę opracowania koncepcji zagospodarowania terenu wokół zamku stanowił plan opracowany w ramach koncepcji z 1989 r. opierający się na wcześniejszym planie zagospodarowania opracowanym w 1981 r. przez mgr inż. arch. A. Resińskiego i dr J. Augustyniaka.

Wspomniane wcześniejsze plany wymagały przetworzenia niektórych elementów w otoczeniu zamku w dostosowaniu do wyników późniejszych badań i ekspertyz oraz do obowiązujących aktualnie warunków technicznych.

Do opracowania koncepcji wykorzystano również porównawczo dostępne materiały z badań i prac konserwatorskich prowadzonych w zamkach z terenu Polski środkowej.

reprezentujących zbliżone formy rozwiązań przestrzennych. W szczególności wykorzystano materiały z badań oraz doświadczenia z prac konserwatorskich prowadzonych na zamkach kazimierzowskich w Łęczycy i w Bolesławcu, a także dostępne materiały dotyczące zamków w Uniejowie, Lutomiernku, Drzewicy i Ujeździe.

Podstawę do rozpatrywania w opracowaniu koncepcji technicznych problemów konserwacji zamku i jego otoczenia stanowiły badania dotyczące budowy geologicznej terenu i stosunków wodnych, warunków geotechnicznych, struktury fundamentów i dopuszczalnych obciążeń na grunt oraz badania struktury chemicznej i cech fizycznych kamienia przeprowadzone w 1988 r.

Tymże celom służyły badania wytrzymałości murów wykonane w 1982r.

Wymienione rodzaje badań przeprowadzono ponownie w celu ich aktualizacji na przełomie 2005 i 2006 r.

Ważny element wskazań merytorycznych mających wpływ na charakter opracowania koncepcji stanowiły ustalenia dotyczące ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków zawarte w treści decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego oraz zalecenia określone przez Kierownika Delegatury w Piotrkowie Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Łodzi.

Suma informacji możliwych do zaczerpnięcia z przedstawionych materiałów źródłowych zapewniła niezbędne podstawy do opracowania koncepcji utrwalenia, konserwacji i ograniczonej adaptacji odsłoniętych ruin zamku.

### **3. USYTUOWANIE I STAN ISTNIEJĄCY OBIEKTU**

Ruiny zamku w Inowłodzu usytuowane są w dolinie Pilicy w strefie dawnego starorzecza w odległości ok. 250 m na północ od jej obecnego koryta, w zachodniej części miasta poza obszarem średniowiecznej zabudowy miejskiej.

W rejonie dawnej fosy od strony północnej przebiega ulica Zamkowa łącząca centralną częścią miasta.

Na działkach po północnej stronie tej ulicy znajduje się rozproszona zabudowa jednorodzinna i pozostałości zabudowy zagrodowej. Pojedyncze zespoły zabudowy zagrodowej występują przy południowo zachodniej części terenu otaczającego zamek oraz przy jego obecnej granicy wschodniej. Opodal tej granicy zachował się zespół stawów stanowiący pozostałość dawnego starorzecza.



Wydzielony teren w otoczeniu zamku stanowi własność gminy. W ukształtowaniu tego terenu występują odcinki skarp oraz lokalne zagłębienia i wzniesienia stanowiące zniekształcone pozostałości dawnego układu fos.

Przy zachodniej granicy terenu występuje duże skupisko drzew liściastych. Pojedyncze drzewa występują ponadto przy granicy wschodniej, przy ul. Zamkowej oraz przy zagrodzie od strony południowej. Teren wokół zamku ogrodzony jest prowizorycznym płotem o konstrukcji drewnianej.

Powierzchnia terenu porośnięta jest trawą.

Ruiny zamku zajmują obszar o zarysie zbliżonym do prostokąta o wymiarach ca 31 x 49 m z podstawą ośmiobocznej wieży w narożniku północno-wschodnim oraz z wysuniętą bryłą przedbramia i wieży bramnej przed południową linią muru obwodowego.

Zróznicowana wysokość zachowanych części murów zamkowych waha się od 6,6 do 3 m oraz ok. 1,3 m w murze zachodnim ponad poziomem terenu.

W większym stopniu zachowały się ściany skrzydła wschodniego, bramy i skrzydła południowego obejmujące we fragmentach gabaryty dwóch kondygnacji użytkowych. W bardziej uszczuplonym stanie zachowały się ściany skrzydeł zachodniego i północnego obejmujące gabaryt pomieszczeń dawnego przyziemia.

Wnętrze zamku odsłonięte w przybliżeniu do poziomów użytkowych z połowy XVI wieku porasta obecnie (p 20 latach od odsłonięcia murów) coraz aktywniejsza roślinność w postaci ziół pospolitych i fragmentów darni.

Stan murów wzniesionych z rodzimego piaskowca na zaprawie wapiennej z fragmentami uzupełnień z cegły ulega stopniowej destrukcji na skutek erozji wierzchnich warstw ich korony. Zaobserwowano również ślady fragmentarycznych rozbiórek. Na powierzchniach lica murów występują znaczne ubytki zaprawy w spoinach. Rdzeń murów nie wykazuje natomiast istotnych cech destrukcji.

#### **4. PRZEZNACZENIE OBIEKTU**

Zgodnie z zamierzeniami Urzędu Gminy popieranymi przez władze konserwatorskie utrwalone ruiny zamku po częściowej rekonstrukcji wybranych odcinków muru oraz po pracach adaptacyjnych i konserwatorskich winny spełniać przede wszystkim funkcje edukacyjne i turystyczne w szczególności poprzez odbudowanie wieży zamkowej z wykorzystaniem jej jako miejsca widokowego oraz poprzez zlokalizowanie stałej ekspozycji historii zamku. Atrakcją turystyczną i przedmiotem ekspozycji winny stać się zwłaszcza ruiny zamku ukształtowane i zaaranżowane w sposób pozwalający odczytać charakter i formy

dawnego założenia obronnego. Zamierzenie to dotyczy również zagospodarowania terenu wokół zamku w sposób przybliżający charakter dawnych urządzeń obronnych takich jak fosa, most ponad nią i elementy systemu obrony w strefie bramy zamkowej.

W pomieszczeniach zamku możliwych do odzyskania w strefie przyziemia oraz do pozyskania w zachowanych gabarytach ścian wysokiego parteru winny znaleźć się funkcje związane z obsługą turystyki oraz elementy programu gminnego ośrodka kultury zapewniające możliwość całorocznego użytkowania obiektu, a tym samym skutecznego zabezpieczenia i efektywnej ochrony zabytkowej struktury.

W adaptowanych wnętrzach zamku stosownie do zamierzeń Urzędu Gminy prócz ekspozycji dziejów zamku winny znaleźć się pomieszczenia:

- biblioteki gminnej z czytelnią o łącznej powierzchni ok. 60 m<sup>2</sup>
- punktu informacji turystycznej o powierzchni ok. 20 m<sup>2</sup>
- gminnego klubu-świetlicy takie jak mała sala odczytowo-widowiskowa o powierzchni ok. 100 m<sup>2</sup> oraz sale gier świetlicowych (bilard, tenis stołowy) o powierzchni po ok. 50 m<sup>2</sup>.

Ponadto w programie adaptacji winny znaleźć się pomieszczenia gospodarcze, toalety, szatnia oraz niezbędne pomieszczenia techniczne.

W dostosowaniu do określonych zamierzeń użytkowania zamku w programie adaptacji wyodrębniono następujące elementy funkcjonalne mające grupować odpowiednie zespoły pomieszczeń:

- Punkt informacji turystycznej
- Ekspozycje dziejów zamku
- Bibliotekę gminną
- Gminny klub - świetlice
- Pomieszczenia pomocnicze (szatnie, toalety)
- Pomieszczenia techniczne.

Rozmieszczenie wyodrębnionych zespołów, ich układy funkcjonalne, powierzchnie i wzajemne relacje funkcjonalno-przestrzenne stanowiły przedmiot rozważań i prac projektowych bazujących na rozpoznaniu uwarunkowań adaptacyjnych możliwych do określenia w funkcjonalno-przestrzennym układzie ruin zamku.

## 5. ANALIZA UWARUNKOWAŃ ADAPTACYJNYCH

Rozważając możliwości adaptacyjne dotyczące wykorzystania aktualnego stanu ruin zamku w celu odzyskania lub pozyskania części pomieszczeń użytkowych w strefie przyziemia i wysokiego parteru analizowano w szczególności następujące czynniki:

- Stopień zachowania struktury ścian, a zwłaszcza ich gabarytów wysokościowych w poszczególnych skrzydłach dawnej zabudowy zamkowej - pod kątem możliwości odtworzenia przez nadbudowę części ścian właściwych wysokości dawnych pomieszczeń zamkowych.
- Stan rozpoznania poszczególnych stref i skrzydeł zabudowy zamkowej w wyniku przeprowadzonych badań archeologiczno architektonicznych.
- Stopień potencjalnej dostępności poszczególnych stref dla przyszłych użytkowników zamku.
- Możliwości spełnienia wymogów funkcjonalnych dotyczące poszczególnych rodzajów pomieszczeń oraz obowiązujących warunków technicznych.

Przeprowadzone rozważania analityczne umożliwiły określenie predyspozycji adaptacyjnych poszczególnych stref zamku oraz ukierunkowanie rejonizacji poszczególnych elementów programu użytkowego stwarzającej warunki do spełnienia niezbędnych wymogów funkcjonalnych i technicznych - właściwych dla poszczególnych zespołów funkcjonalnych.

Uznano, że strefa dawnego skrzydła północnego nie stwarza warunków do poszukiwania możliwości adaptacji pomieszczeń na poziomie dawnego przyziemia ze względu na naruszenie struktury muru obwodowego od strony północnej (wychylnego na zewnątrz ok. 30 cm) a także ze względu na stosunkowo najslabszy stopień rozpoznania warstw kulturowych w tej strefie w toku dotychczasowych badań.

Ze względu na stan zachowania i wysokościowe gabaryty ścian najkorzystniejsze predyspozycje adaptacyjne reprezentuje dawne skrzydło wschodnie - mimo zniszczonych ścian w narożniku południowo wschodnim. W zachowanych gabarytach ścian tego skrzydła istnieje możliwość odzyskania pomieszczeń przyziemia i ukształtowania pomieszczeń wysokiego parteru poprzez relatywnie nieznaczną nadbudowę korony murów istniejących i odtworzenie ścian w narożniku południowo wschodnim.

Podobne możliwości stwarza również skrzydło południowe w granicach dawnych pomieszczeń VI, X i XI wymagające jednak nieco większego stopnia nadbudowy korony murów wysokiego parteru. W obydwu tych skrzydłach zachowały się niższe części otworów okiennych i drzwiowych, co umożliwi dokładne odtworzenie form architektonicznych tych

ścian i zapewnia możliwość dogodnego oświetlenia światłem dziennym części pomieszczeń wysokiego parteru.

Stan rozpoznania zachowanej struktury obydwu tych skrzydeł uzyskany w wyniku badań zapewnia przy tym wystarczający zasób informacji umożliwiających odtworzenie istotnych form architektury oraz udokumentowanych cech ukształtowania i wykończenia wnętrz.

Warunki takie zapewnia również dla strefy przyziemia znaczna część skrzydła zachodniego w obrębie pomieszczeń V i VIII.

Nie spełnia ich natomiast stan rozpoznania przyziemia w pomieszczeniu IV.

Rozpatrując warunki rozmieszczenia poszczególnych zespołów funkcjonalnych przyjęto, że pomieszczenia przeznaczone na stały pobyt ludzi takie jak punktu informacji turystycznej i zespół pomieszczeń biblioteki winny mieścić się w strefie wysokiego parteru. Winny one posiadać dogodne warunki oświetlenia światłem dziennym z wykorzystaniem zachowanych otworów okiennych oraz zapewniać łatwą dostępność dla osób przychodzących z zewnątrz.

Pomieszczenia przeznaczone na pobyt czasowy (do 4 godz.) takie, jak zespół gminnego klubu - świetlicy i zespół pomieszczeń przeznaczonych na ekspozycję dziejów zamku mogą znajdować się w strefie przyziemia oraz (w przypadku ekspozycji) w kubaturze rekonstruowanej części wieży. Mogą one również uzyskać odmierne warunki oświetlenia światłem dziennym - wynikające z usytuowania poniżej poziomu dziedzińca i w bezokiennej części wieży.

Poszukując właściwych warunków usytuowania pomieszczeń technicznych uznano, że ich użytkowy i współczesny charakter nie sprzyja ich umieszczeniu w zabytkowych wnętrzach dawnego przyziemia.

Przyjęto zatem, że właściwe warunki lokalizacji tych pomieszczeń może zapewnić przestrzeń w zachodniej części dziedzińca zamkowego pod jego XVI wiecznym poziomem w strefie XIV wiecznego przyziemia.

## 6. PRZYJĘTE ZAŁOŻENIA ARCHITEKTONICZNO-KONSERWATORSKIE

Stosownie do wskazań i zaleceń określonych przez władze konserwatorskie oraz do ustaleń zawartych w treści decyzji o lokalizacji inwestycji celu publicznego przyjęto, iż zamek w wyniku prac konserwatorskich adaptacyjnych i rekonstrukcyjnych winien zachować charakter trwałej ruiny eksponującej charakterystyczne cechy przestrzenne budowli zamkowych i urządzeń obronnych odsłonięte w toku badań.

Przyjęto również, że wielkości powierzchni użytkowej planowanej do uzyskania zgodnie z postulatami Urzędu Gminy oraz funkcje obiektu i przeznaczenia poszczególnych pomieszczeń winny być podporządkowane konieczności ochrony struktury i substancji historycznej budowli, a także potrzebie wyeksponowania jej indywidualnych cech i form przestrzennych.

Projektowane uzupełnienia winny wyróżniać się czytelnie od zachowanej historycznej substancji budowlanej - eksponując jej autentyzm i stan zachowania odsłonięty w toku badań.

Przyjęto ponadto, iż w ramach zagospodarowania terenu w bezpośrednim otoczeniu zamku należy uczynić dawny układ fos i związane z nim powiązania komunikacyjne zamku z otoczeniem

Przyjęto, iż zarówno utrwalenie odsłoniętych relikwów jak i uczynienie ich charakterystycznych form wymagać będzie fragmentarycznych uzupełnień wstępu murów, nadproży i łęków, a także ograniczonych uzupełnień i nadbudowy korony murów; podobne zabiegi niezbędne będą również w celu dopełnienia gabarytów części zachowanych wewnątrz możliwych do zaadaptowania, zabezpieczenia obiektu przed niekontrolowanym dostępem z zewnątrz oraz w celu zapewnienia bezpiecznych warunków zwiedzania ruin. Suma projektowanych uzupełnień nie powinna przy tym wpłynąć ujemnie na stopień autentyzmu i estetyczny charakter ruiny. Stąd za niezbędne uznano również odpowiednie ukształtowanie projektowanej sylwety zamku, stanowiącej sumę sylwetowych rozwiązań poszczególnych ścian i brył, a także odpowiednie zróżnicowanie rekonstruowanych fragmentów budowli w sposób nie kontrastujący z zachowanymi murami zamku.

Przyjęto więc, iż istotnym elementem koncepcji winna stać się kompozycja przestrzenna elementów architektury zamku, ukształtowanych w formie trwałej ruiny. Za istotny uznano również czynnik dydaktyki. Przyjęto zatem, że w koncepcji należy dążyć do uczynienia częściowo zdestruowanych form przestrzennych i zdezintegrowanych relacji sytuacyjnych w taki sposób, aby przeciętny turysta mógł odczytać ogólny charakter dawnych form ukształtowania planu i bryły zamku oraz proporcje wnętrza i aby pozostawić dostateczną

swobodę indywidualnej wyobraźni przestrzennej, dążącej do odczytania charakteru niezachowanych elementów budowli.

Przyjęto również, że poziomy użytkowe dziedzica i adaptowanych pomieszczeń winny być ukształtowane w nawiązaniu do stanu użytkowania z XVI i pierwszej połowy XVII w.

Turystyczne funkcje obiektu narzucają również potrzebę organizacji ruchu zwiedzających, zapewnienia atrakcyjności tras zwiedzania zamku oraz stworzenia warunków dla ekspozycji cennych znalezisk uzyskanych w wyniku badań. Program taki wymaga również zapewnienia odpowiedniego dozoru, odpowiednich dróg dojścia i dojazdu, uporządkowania otoczenia, zapewnienia możliwości dogodnej obserwacji zamku z wybranych punktów w otoczeniu (a zwłaszcza z głównej trasy dojścia pieszego) oraz możliwości obserwacji miasta i okolicy z punktu widokowego zlokalizowanego w bryle zamku.

Wszystkie te problemy łącznie z towarzyszącą im problematyką wyposażenia technicznego uznano za zadania wymagające rozpatrzenia w ramach opracowanej koncepcji.

Zgodnie ze wskazaniami Zleceniodawcy miejsca na ekspozycje cenniejszych znalezisk oraz dzieł z zamku można by poszukiwać w rekonstruowanej częściowo bryle ośmiobocznej wieży. Strop nad pomieszczeniami ekspozycji mógłby stanowić równocześnie taras widokowy. Wskazanie to uznano za niezwykle trafne również ze względów dydaktycznych i kompozycyjno-przestrzennych. Wykorzystano je w pełni w ramach opracowanej koncepcji.

Konkretnym wskazaniem związanym z ukształtowaniem otoczenia zamku było zawarte już we wcześniejszym planie zagospodarowania terenu zamierzenie odtworzenia fosy zamkowej i budowy mostu nad fosą prowadzącego do przedbramia i stanowiącego drogę dostępu do wnętrza zamku. Myśl ta, dążąca do przywrócenia form integralnie związanych z systemem obronnym zamku, zachowanych częściowo w ukształtowaniu terenu, uznano również za godną podtrzymania i pełnego poparcia. Uznano jednak, że z uwagi na fizjograficzne i hydrologiczne warunki terenu w otoczeniu zamku zasadniejszym rozwiązaniem winno być odtworzenie fosy w postaci odpowiedniego ukształtowania terenu zapewniającego możliwość odpływu wód opadowych z terenu zamku i dawnej „wyspy” zamkowej do pobliskich zbiorników wodnych.